

БІБЛІОТЕЧНИЙ ВІСНИК

«Моя ж мета заявити тобі, що твій гімназіяльний товариш тебе пам'ятає й тобою гордиться. Не для тебе особисто. А людям, що тебе шануватимуть, хочеться сказати, що точний і солідний ти був здавна, що ще в гімназії властиві були тобі ці прикмети», писав наш знаменитий вітчизняний бібліограф Володимир Дорошенко у листі до видатного українського книго- і літературознавця Сергія Маслоу (1880-1957), пам'ять якого ми вшановуємо в січні цього року.

БІБЛІОТЕЧНИЙ ВІСНИК

Науково-теоретичний
та практичний журнал.
Заснований у 1993 році.

Головний редактор -
член-кореспондент НАН
України О.ОНИЩЕНКО

Редакційна колегія

В.Бабич, А.Бровкин,
Л.Дубровіна, Л.Костенко,
Л.Крушельницька,
А.Литвинчук,
Л.Незнамова, В.Пашкова,
В.Попроцька
(заст. головного редактора),
В.Скнар,
Н.Солонська
(заст. головного редактора),
А.Чекмарьов, І.Шовкопляс,
Патріція Кеннеді Грімстед
(Гарвардський університет),
Ілона Славинські
(Австрійський інститут з
вивчення Східної та Південно-
Східної Європи, секретар
комісії у справах бібліотек при
Федеральному міністерстві
науки Австрії),
Уім Лайндайк
(Генеральний менеджер
EBSCO)

Редактор-коректор
Л.Сушко.

Художньо-технічний редактор
Г.Конєв.

Комп'ютерна верстка
Л.Климова.

Комп'ютерний набір
Т.Павлюк.

Фотограф
О.Шолудько.

Переклад на іноземні мови
Т.Арсеєнко, М.Воробей,
Р.Кириченко, Т.Русских,
В.Грибоєдов.

Засновники - Національна
бібліотека України
імені В.І.Вернадського та
Національна академія наук
України

Адреса редакції - 252039, Україна
Київ-39, пр-т 40-річчя Жовтня, 3.
Національна бібліотека України
імені В.І.Вернадського
National Library of Ukraine
after V.Vernadsky, Kyiv-39,
pr. 40-richja Zhovtnja, 3

Свідоцтво про державну
реєстрацію № 189.

Передплатний індекс 74049

Друкарня
Національної бібліотеки України
імені В.І.Вернадського

© Національна бібліотека України
імені В.І.Вернадського

Редакція залишає за собою
право виправляти мову і
скорочувати статті.

Редколегія та редакція
можуть не поділяти думок,
висловлених авторами
статей. У разі передруку
поширення на «Бібліотечний
вісник» обов'язкове.
Відхилені редколегією
матеріали не рецензуються і
не повертаються.

Цей і наступні номери журналу «Бібліотечний вісник» виконується на обладнанні, придбаному коштом Міжнародного фонду «Відродження»

З М І С Т

- Офіційні матеріали**
3 Рекомендації Міжнародної наукової конференції «Стратегія комплектування фондів наукової бібліотеки» (8-10 жовтня 1996 р., Київ)

- Бібліотечна професія та освіта**
5 Скнар В., Шевченко І. У системі безперервної освіти бібліотечних кадрів (діяльність Інституту підвищення кваліфікації працівників культури)

- Національна бібліографія**
7 Сенченко М. Проблеми національної бібліографії

- Документальні комунікації та інформаційні технології**
11 Бургін М. Інфологічна система як розвиток поняття «тезаурус»

- З історії бібліотечної справи**
14 Бандилко Л. Братські бібліотеки (до історії бібліотечної справи на Волині)

- Ювілеї бібліотек**
16 Ярошик В., Сосновська Т. Дмитро Багалій і Харківська громадська бібліотека (до 110-річчя з дня заснування ХДНБ ім. В.Г.Короленка)

- 18 Башун О. Донецькій обласній універсальній науковій бібліотеці - 70 років

Книгознавство. Книговидавнича справа

- 20 Булатова С. Екслібриси в книжковому зібранні Яблонівського
30 Биковський Л. Книжна торгівля на Україні
32 Дмитрієнко М., Ясь О. Часопис «Рід і Знамено» та його внесок у розвиток української еміграційної історіографії

Писемна та книжкова спадщина України

- 38 Чепіга І. Пересопницьке євангеліє. Історія відкриття пам'ятки

Виставки

- 40 Палій Д. Пам'ятки сумління

Рецензії

- 18 Кунцевська О. Україна: етнонаціональне відродження
43 Веденєєв Д. Документальна спадщина української розвідки і контррозвідки 43

CONTENT

- Official Documents**
3 Recommendation of the International Conference «Strategy of acquisition to the funds of Scientific Library» (October, 8-10, 1996, Kyiv)

- Library Profession and Education**
5 Sknar V., Schevchenko I. In the System of Permanent Education of the Library Staff (activity of the Institute of Improvement of Professional Skill of the Workers of Culture)

- National Bibliography**
7 Senchenko M. The Problems of the National Bibliography

- Documental Communications and Informational Technologies**
11 Burgin M. Infological System as the Development of the Notion «thesaurus»

- To the History of Library Business**
14 Bandylo L. Brotherhood Libraries (to the history of library business)

- Library Anniversaries**
16 Yaroshyk V., Sosnovska T. Dmytro Bagaliy and Kharkov Public Library (to the 110th Anniversary of the foundation of V.G.Korolenko KSSL)

- 18 Bashhun O. Donetsk Regional Universal Scientific Library is 70

Bibliology. Book-publishing

- 20 Bulatova S. Exlibris in Yablonovsky's Book Collection
30 Bykovsky L. Book Trade in Ukraine
32 Dmytrienco M., Yas O. The Newspaper «Rid and Znameno» and its Contribution to the Development of Ukrainian Emigration Historiography

Written and Book Inheritance of Ukraine

- 38 Chepiga I. Peresopnitsky Gospel. The story of Discovery of Literary Monument

Exhibitions

- 40 Paliy D. Marks of Conscience

Critical Reviews

- 10 Kuntsevska O. National State: Weakness, Equilibrium and Progress
43 Vedeneiev D. Documental Inheritance of Intelligence and Counter-Intelligence

НАШІ АВТОРИ

Бандилко Лілія Феліксівна, викладач Рівненського ін-ту культури

Булатова Світлана Олегівна, бібліотекар першої категорії інституту рукопису НБУВ

Бургін Марк Семенович, д. філос. н., к. фіз.-мат. н., Центр дослідження науково-техн. потенціалу ім. Г.Доброва НАНУ

Веденєєв Дмитро Валерійович, к. і. н., зам. начальника кафедри Академії Служби безпеки України

Гальчук Людмила Іванівна, наук. співробітник Держ. музею книги і друкарства України

Дмитрієнко Марина Федорівна, д. і. н., зав. відділом спец. істор. дисциплін Ін-ту історії України НАНУ

Кунцевська Оксана Володимирівна, співробітник Ін-ту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАНУ

Палій Дмитро Олексійович, наук. співробітник Держ. музею книги і друкарства України
Парійська Людмила Петрівна, зав. відділом поліграфії та художнього оформлення Держ. музею книги і друкарства України

Сенченко Микола Іванович, д.т.н., директор Книжкової палати України

Скнар Валентина Кирилівна, к.п.н., проф., зав. кафедрою бібліотечної справи Ін-ту підвищення кваліфікації працівників культури (ІПК ПК)

Сосновська Тетяна Олексівна, зав. сектором відділу україніки Харківської держ. наук. б-ки ім. В.Г.Короленка

Чепіра Інна Петрівна, к. філол. н., ст. наук. співробітник Ін-ту укр. мови НАНУ

Шевченко Ірина Олександрівна, ст. викладач кафедри бібліотечної справи ІПК ПК

Ярошик Валентина Олександрівна, зав. відділом україніки ХДНБ ім. В.Г.Короленка

Ясь Олексій Васильович, аспірант відділу укр. історіографії Ін-ту історії України НАНУ

INHALT

Offizielle Dokumenten

- 3 Empfehlungen der Internationalen wissenschaftlichen Konferenz «Strategie der Komplettierung der Beständen der wissenschaftlichen Bibliotheken» (8-10 Oktober 1996, Kyjv)

Bibliotheksberuf und Bildung

- 5 Sknar V., Schewtschenko I. In dem System der unaufhoerlichen Bildung der bibliothekarischen Kader. (Taetigkat des Instituts der Erhoehung der Qualifikation von Mitarbeiter der Kultur

Nationale Bibliographie

- 7 Sentschenko M. Problemen der Nationalen Bibliographie

Dokumentarische Kommunikationen und Informationstechnologien

- 11 Burhin M. Infologisches System als Entwicklung des Begriffes «Thesaurus»

Aus der Geschichte des Bibliothekswesens

- 14 Bandylo L. Bruederliche Bibliotheken (zur Geschichte des Bibliothekswesens in Wolyn)

Jubilaeen der Bibliotheken

- 16 Jaroschyk W., Sosnovska T. Dmytro Bahalij und Charkower oeffentliche Bibliothek (zum 110-Jahrestag der Begrueundung der Charkower staatlichen wissenschaftlichen Korolenko-Bibliothek)

- 18 Baschun O. 70 Jahren der universalen wissenschaftlichen Gebietsbibliothek in Donezk

Buecherkunde. Verlagstaetigkeit

- 20 Bulatova S. Exlibris in der Buechersammlung von Jablonovsky

- 30 Bykovsky L. Buecherhandlung in der Ukraine

- 32 Dmytrienko M., Jas O. Zeitschrift «Rid i snameno» und ihre Beitrag zur Entwicklung der ukrainischen Emigrationshistoriographie

Schrift- und Bucherbe der Ukraine

- 38 Tschepiga I. Peresopnyzkes Evangelium. Geschichte der Entdeckung des Merkbuches

Ausstellungen

- 40 Paliy D. Merkblaetter der Zweifel

Rezensionen

- 10 Kunzevska O. Nationaler Staat: Kraftlosigkeit, Gleichgewicht und Gang

- 43 Wedeneev D. Dokumentarerbe des Nachriten- und Abwehrdienstes

SOMMAIRE

Les documents officiels

- 3 Les recommandations de la Conférence scientifique internationale «Stratégie de l'acquisition des fonds de la bibliothèque scientifique (Les 8-10 octobre, 1996, Kyiv)

Le métier et la formation des bibliothécaires

- 5 Sknar V., Chevtschenko I. Le système de la formation continue des bibliothécaires (L'activité de l'Institut du perfectionnement professionnel des spécialistes de la culture)

La bibliographie nationale

- 7 Sentschenko M. Les problèmes de la bibliographie nationale

Les communications documentaires et les technologies informatiques

- 11 Bourguine M. Le système infologique en tant que développement de la notion de «thesaurus»

De l'histoire de la bibliothéconomie

- 14 Bandylo L. Les bibliothèques des frères (l'histoire de la bibliothéconomie de la région de Volhynie)

Les anniversaires des bibliothèques

- 16 Iarochyk V., Sosnovska T. Dmytro Bahaly et la Bibliothèque publique de Kharkov (à l'occasion du 110e anniversaire de la Bibliothèque scientifique d'Etat Koro-

lenko de Kharkov)

- 18 Bachoune O. La Bibliothèque scientifique universelle régionale de Donetsk a 70ans

Bibliologie L'industrie du livre

- 20 Boulatova S. Les ex-libris dans les collections de Jablonovsky

- 30 Bykovsky L. La librairie ukrainienne

- 32 Dmytrienko M., Iass O. La revue «Rid i Znaveno» et sa contribution au développement de l'historiographie ukrainienne émigrée

L'héritage écrit et littéraire de l'Ukraine

- 38 Tschepiga I. L'Évangile de Péréssopnytske L'histoire de sa découverte

Expositions

- 40 Paliy D. Monuments de la conscience professionnelle

Comptes rendus

- 10 Kountsevska O. L'Etat national: impuissance, équilibre, marche en avant

- 43 Védénéev D. L'héritage documentaire du service de renseignement et du contre-espionnage ukrainiens

місяця мали перенестися й книгарні. На «Печерському» згадує книгарню Долгоруков в 1817 р.

Але то вже були не чужоземці і не купці з київських давніх фамілій, а московські зайди, що заселявали цілу Московську слободу на Печерському. Коло самої дзвіниці Миколаївського собору стала тоді книжна комора бр. Літових, яка забрала до своїх рук весь місцевий книжний ринок; там же була ще книгарня Шепанського - видно, з місцевих недобитків, до котрих треба зачислити й того Лапицького, що його заклад перекупили собі бр. Літови.

Торговельний знак Літових на одній з книжок київського музею має напис: «Торговля Литова рядом съ Магистратом и около Никольского собора». Це свідчить, що на відбудованому Подолі теж з'явилася крамниця Літова, ще одна книгарня тієї ж фірми містилася на Хрещатику біля нинішньої вул. Трьох Святих в будинку, де нині європейська гостинниця.

Заклад Літових був покладений на широкий копил; він конкурував з петербурзькими, московськими, варшавськими фірмами, дякуючи своїм тісним стосункам з осередками книжного діла й найздом до столиць, до Галичини й ріжних міст та містечок в Україні, де були

польські й російські друкарні (Житомир, Кременець, Могилів-Под., Бердичів, Махнівка) й де Літови продавали свій крам і добували собі ріжні новини.

В половині XIX віку фірму Літових було, одначе, зліквідовано; вона перейшла до бр. Оглоблінних, дуже поважний колись-то заклад, який довгий час успішно змагався з польським видавцем І. Завадським, що р. 1841 відчинив у Києві книгарню чужомовних книг і з книгарнею Глюксберга та купця Федорова (на Подолі). Року 1859 з'явилася ще нова фірма Ідзіковського, що поприч комори Оглобліна існує донині. Оглоблін, а рівно ж Глюксберга Ідзіковський продавали також і українські книжки (друковані в Київській університетській друкарні, Давиденком й инш.), але власне українська книготоргівля зачинає свою історію пізніше*. А саме з 1897 року, коли відкрилася на Безаківській вул. ч. 8 перша українська книгарня під назвою «Українська книгарня» (Киевская старина).

* Широцький К. проф. Продаж книжок у давньому Києві. стор. 1097 - 1102. Книгарь. ч. 18 за 1919 рік.

Марина Дмитрієнко, Олексій Ясь

Часопис «Рід і Знамено» та його внесок у розвиток української еміграційної історіографії

Висвітлюється історія створення часопису, визначається його місце і роль у науковому процесі другої половини 40-х років XX ст. на еміграції та в розвитку досліджень на терені спеціальних історичних дисциплін у національній історіографії. У додатку подається покажчик змісту журналу.

В історії науки завершення певного етапу суспільного розвитку аж ніяк не означає автоматичного початку нового періоду навіть для тих галузей досліджень, які щонайтісніше пов'язані зі своїм об'єктом вивчення суспільства. Однак докорінна зміна соціокультурного середовища, в якому функціонує наука, як правило, стає важливим чинником, що спонукає дослідників до підбиття підсумків, аналізу здобутків і досягнень, а загалом, до критичної переоцінки всієї наукової спадщини. Саме вона може розглядатися як вихідний пункт еволюції усталених поглядів, підходів, концепцій та гіпотез, що становлять основу інтелектуальної історії науки. Водночас «історія ідей» нерозривно поєднана з історією розвитку організаційної структури науки, її дослідницьких осередків та часописів, що виступають як сукупність найважливіших передумов інтелектуального поступу. В українській історіографії один з таких перехідних періодів припав на другу половину 40-х років XX ст. і ввійшов в історію національної науки під назвою «DP Period», тобто період переміщених осіб¹.

Поразка гітлерівського райху та зайняття радянсь-

кими військами території ряду країн Східної Європи, в яких у передвоєнні й воєнні роки осіла та розгорнула національно-культурницьку й наукову роботу українська еміграція, примусило її шукати порятунку в західних зонах окупації. На західнонімецьких землях, у відносно сприятливих умовах вільного суспільства не тільки зібрались науковці з колишніх східноєвропейських центрів, а й «зустрілися» кілька генерацій українських емігрантів: старої довоєнної еміграції, нової з Радянської України та вигнанці з Волині й Галичини. «На еміграції настала своєрідна духовна, культурна соборність українська», - згадував Б. Крупницький². Характерною рисою цих повоєнних років, на яку вказував Л. Биковський, стало й домінування «великодержавницького світогляду» в українських еміграційних колах³. Зазначені передумови зумовили швидке відновлення багатьох наукових осередків та створення ряду нових у 1946-1949 рр. Як відзначає довголітній президент Української вільної академії наук (УВАН) М. Антонович, цей процес розгорнувся у двох напрямках: 1) відновлення традиційних товариств передвоєнної доби та 2) створення нових інституцій під егідою УВАН, які мали об'єднати всіх українських науковців, що опинилися на еміграції⁴.

Часопис «Рід та Знамено»* засновано 1947 р. у м. Франкфурті. Він органічно сполучив обидва напрями тогочасного науково-організаційного процесу: відновлення діяльності об'єднань аристократичних родів та активну співпрацю з осередками УВАН. За профільним призначенням журнал одночасно поєднував кілька функцій: 1) фахового наукового часопису з доволі широкою дослідницькою проблематикою, яка охоплювала не тільки цілий комплекс спеціальних історичних дисциплін (геральдику, генеалогію, вексилологію, сфрагістику, ономастику, антропоніміку, історичну демографію), пов'язаних з буттям української аристократії, а й, певною мірою, й інші суспільні науки та наукові галузі, споріднені з провідною тематикою; 2) «органу неперіодичного зв'язку знаменованих родів», як зазначалося в підзаголовку на першій сторінці; 3) неофіційного видання Української родовідної установи (УРУ).

«Рід та Знамено» постав у період переходу української таборової преси від «живих газет», що розповсюджувалися в кількох копіях, надрукованих на машинці, до циклостилевих видань з тиражем сто й більше примірників⁵. Цікавою особливістю часопису був спосіб поширення. Він не продавався вільно, а розходився серед членів новітнього громадського товариства, які зареєстрували свої роди. Серед описаних нами зшитків часопису четвертий номер належав відомому історикові та літературознавцю Володимирі Міяковському (1888-1972), про що свідчить дарчий напис на першій сторінці видання від 13 липня 1949 р. «Рід та Знамено», очевидно, редагувався колегіально, ініціативною групою, оскільки на його сторінках не знаходимо жодної згадки про відповідального редактора та склад редколегії**⁶. У другому зшитку серед вихідних даних подибуємо тільки стислу адресу для листування: «Ukrainische Heraldische Institut», /16/ Frankfurt a/M. Höchst, Markt⁵, яка відсутня у першому, третьому та четвертому номерах. Час видання - 1947 р., - подається серед вихідних відомостей всіх зшитків. Однак у деяких бібліографічних покажчиках⁶ та публікаціях⁷ вміщено дещо інші відомості щодо періоду видання 1946-1948 рр. В інших покажчиках ця інформація збігається з вихідними даними часопису⁸. У статті Л. Биковського, присвяченій одному з найактивніших авторів журналу Михайлу Міллеру (1883-1968), також фігурує 1947 рік⁹.

Навколо часопису згуртувалася група досвідчених учених, представників різних дисциплін та галузей української науки, які склали основу його авторського колективу: історики Олександр Оглоблін, Микола Андрусак, Борис Крупницький, Володимир Мацяк, археологи Михайло Міллер, Ярослав Пастернак, Валерія

Козловська, історики мистецтва Володимир Січинський та Микола Битинський, історик та дослідник генеалогії Вячеслав Сенютювич-Бережний, мовознавець Ярослав Рудницький, педагог і дослідник етнопсихології¹⁰ Григорій Ващенко, демограф Тиміш Олесевиц-Олесіюк та ін. У програмній статті часопису визначалася його головна мета: «Буття української нації і вся велич завдань, що ставить перед нею її положення в просторі, вимагає засадничого перегляду нашого ставлення до родовідної справи. На кращих зразках нашого минулого й сучасного, на основах нації українського стану повинно прийти до оформлення й зміцнення українських родів»¹¹. У першому зшитку було вміщено ряд статей та матеріалів методично-довідкового змісту: «Українська родовідна установа» (УРУ), «Українська родовідна книга» та розвідки М. Битинського «Українські державно-національні відзнаки»¹² і «Правильник для будови українських родових знамен»¹³, в яких стисло викладено передісторію «українського знаменництва»¹⁴, правила запису родів у родовідні книги, оформлення та використання родової атрибутики й символіки тощо. Наприкінці першого зшитку в додатках подані програмні документи: «Статут УРУ» (схвалений у 1937 р.), типові бланки «зголошення» і «зобов'язання» для оформлення роду в УРУ. Хоча цілі й завдання часопису були окреслені в першому номері, редакція мусила давати докладні роз'яснення та відповідати на зауваги опонентів, які вбачали у запропонованій програмі діяльності спробу відновлення шляхетства¹⁵. З першого зшитку оформилася усталена структура відділів упродовж усього часу його існування: 1) відділ статей, в якому вміщувалися редакційні замітки та розвідки дослідників; 2) відділ матеріалів, який складався зі стислих повідомлень і відгуків авторів щодо історії та тогочасного стану українського знаменництва і родовідної справи; 3) відділ хроніки «Люди й події», в якому висвітлювалися події міжнародного життя, пов'язані з фаховим профілем часопису; 4) відділ анотацій та рецензій - «Нові публікації»; 5) відділ біжучої і ретроспективної бібліографії, що поділявся на дві рубрики: «Книгопис» та «По сторінках часописів». У кінці подавалися об'яви, додатки з офіційними документами й інформацією про діяльність УРУ, перелік видань УРУ тощо.

Починаючи з другого зшитку, в журналі зростає кількість розвідок дослідників, присвячених генеалогії окремих родів і станів, а також студій з геральдики та сфрагістики з широким використанням археологічного матеріалу. Зокрема, слід відзначити статті О. Оглобіна та Б. Ясенчика, присвячені видатним історикам і генеалогам Олександру Лазаревському¹⁶ і Вадиму Модзалевському¹⁷, студії М. Міллера про тризуб¹⁸, розвідки В. Сенютювича-Бережного про волинську шляхту та боярство¹⁹, ряд матеріалів про Юрія Нарбути. На окрему згадку заслуговують статті Г. Ващенка «Психологічні причини недолі українського народу»²⁰ та Т. Олесевиц-Олесіюка «Соборність української крові»²¹, які порушували ряд дослідницьких проблем на межі кількох наукових галузей та дисциплін: етнопсихології, етнології, соціології та евгеніки²². У журналі друкувалися й вірші українських поетів: молодого Ярослава Славутича та Олександра Олеса (Кандиби) (1878-1944), батька відомого археолога й поета Олега Кандиби-Ольжича

*Комплект часопису «Рід та Знамено» надано авторам президентом видавництва «Українознавство», головним редактором журналу «Пам'ятки України» Анатолієм Сериковим, за що складаємо йому ширю подяку.

**У деяких виданнях вміщено відомості, що часопис «Рід та Знамено» був заснований з ініціативи інституту генеалогії та геральдики на чолі з Євгеном Порфіровичем Архипенком (1884-1959). Див.: Wynar L. Ukrainian Scholarship in Exile: The DP Period, 1945-1952 // Ethnic Forum (Kent). - 1988. - Vol. 8; № 1. - P. 67. Про І. Архипенка див.: Encyclopedia of Ukraine: 5 vols. / Ed. V. Kubijovyc (vols. 1-2); D. Struk (vols. 3-5). - Toronto; Buffalo; London, 1993. - Vol. 1. - P. 113.

(1907-1944). На сторінках видання постійно з'являлися й розвідки мовознавців з ономастики та антропоніміки, а в другому номері було вміщено запитник мовознавчої групи УВАН.

Фахове призначення часопису передбачало публікацію численних малюнків гербів, печаток, клейн, сигнетів, книжкових знаків та генеалогічних таблиць, що було досить складно в циклоstileвому виданні. Проблему вирішували вклеюванням окремих паперових смужок або аркушів з відповідними відбитками, що також сприяло підвищенню наукової вартості видання. Їх уміщували й на обкладинці кожного зшитку: на першому - «Мале Державне Знамено, що його прийняла Українська Центральна Рада 22.03.1918 р.»; на другому - «Збільшене виображення монети Боспорійського Цісарства (Південна Україна) 400 рік до Р.Х.»; на третьому - зображення печатки, поданої без супровідного пояснення; на четвертому - «Знак роботи Ю.Нарбута «Студіум Артис Україна» 1918 р.» В останньому числі видання були навіть вміщені кольорові малюнки зі знаменами 16 українських гетьманів роботи М.Битинського до його статті «Знамена українських гетьманів» та генеалогічну таблицю «Родовід Романовичів, Шварцбургів і Ройсів» до статті В.Мацяка «Ройси і Шварцбурги в українській історії», виконану білим кольором на синьому фоні, а також численні ілюстрації печаток та книжних знаків. Наприклад, до статті М.Міллера «Матеріали про тризуб» у третьому номері часопису було додано 230 малюнків на семи окремих аркушах. У журналі вміщувалася й вельми цікава інформація про події громадського та наукового життя з перспективи провідної фахової проблематики, що робить його цінним історичним джерелом про науково-дослідницьку діяльність українських вчених на еміграції. Зокрема, було надруковано інформаційне повідомлення про захист 12 травня 1947 р. в українському університеті в Мюнхені докторської дисертації В.Сенютовича-Бережного «Шляхта землі волинської та її участь в українським національним і культурним житті»²³. У четвертому зшитку вміщено відомості про перший з'їзд Української родовідної установи (УРУ) в Майнц-Кастелі (11-12 жовтня того ж року)²⁴. В інформаційному повідомленні про цю подію подано перелік доповідей²⁵, відомості про кількість гостей та про привітання, надіслані учасникам з'їзду. Зокрема, вміщено стислий виклад привітань «Від Пані гетьманової Ол.Скоропадської» та митрополита Полікарпа. У тому ж номері часопису видрукувано й чотири фотографії учасників з'їзду УРУ.

Українська родовідна установа також розповсюджувала відбитки окремих статей та розвідок часопису. Згідно з переліком видань УРУ, поданих у четвертому зшитку, було виготовлено відбитки принаймні шести статей та матеріалів журналу²⁶, що вказувало на значний інтерес широкого загалу читачів до проблем, порушених на його сторінках. «У перших же числах часопису», - зазначав М.Міллер, - маємо силу ріжноманітного та багато матеріалу іноді несподіваної наукової ваги. Така виключна змістовність часопису вказує на велику кількість матеріалу, що накопичувався в науковців, не мавших змоги його публікувати, та на суспільно-наукову потребу часопису типу «Рід та Знамено». Цікавий та цінний матеріал, завдяки публікації, заходить до науко-

вого ужитку і викликає багато спогадів, аналогій та усупільнень. У такий спосіб часопис допомагає об'єднано та зросту наукової думки загалу»²⁷.

На четвертому зшитку видання припинилося через труднощі фінансового, матеріального й організаційного характеру, а також у зв'язку з початком переїзду українських емігрантів до Америки. «Рід та Знамено» розділив долю більшості еміграційної наукової періодики другої половини сорокових років, зокрема: «Сьогочасне і минуле» (1948-1949, 2 вип.), «Українські бібліологічні вісті» (1948, 1 номер), «Рідна книга на чужині» (1949, 1 номер), «Літопис УВАН» (7 номерів), «Нова епоха» (1945-1946, 10 номерів), «Орден» (1945-1946, 9 номерів) та ін.²⁸ Проте навіть за такий стислий термін існування часопис не тільки привернув увагу багатьох відомих науковців до вивчення ряду специфічних «носіїв інформації» з української минуштини, а й засвідчив необхідність опрацювання широкого кола дослідницьких проблем у галузі спеціальних історичних дисциплін, занедбаних у національній історіографії. Крім того, діяльність редакції та авторського колективу сприяла оформленню нових наукових інституцій та громадських товариств на еміграції, що виявилось як у 40-ві роки, так і пізніше. У 1963 р. в Сполучених Штатах було засноване Українське генеалогічне і геральдичне товариство (УГГТ), яке очолив один з колишніх авторів «Роду та Знамена» історик О.Оглоблин (1899-1992)²⁹. Згодом в «Українському історіку» було вміщено інформацію про підготовку і видання «Наукового збірника УГГТ», який був запланований як спадкоємець «бувшого неперіодичного журналу «Рід та Знамено»³⁰, що стало своєрідним продовженням його історії.

* * *

Часопис «Рід та Знамено» й до сьогодні залишається неприступним для українських дослідників, незважаючи на те, що вміщені в ньому статті та матеріали й нині становлять значну наукову цінність.

Враховуючи ці обставини, подаємо складений нами покажчик змісту цього видання, який зроблено за порядком розміщення статей та матеріалів. Усі номери описано de visu. Друкарські помилки та огріхи виправлено без застережень, за винятком пропусків прізвищ авторів, криптонімів, назв матеріалів у змісті або текстів. У таких випадках необхідні пояснення вміщено в примітках. Назви відділів та рубрик, прізвища, ініціали та криптоніми видрукувано заголовними літерами відповідно до способу їх друку в змісті журналу. Зміст та додатки, подані в зшитках, у покажчику виділені розбивом.

1. DP - від англ. Displaced Persons - переміщені особи. Див.: *Мудрий В.* Нова українська еміграція та організація таборового життя // *Сьогочасне і минуле* (Мюнхен). - 1949. - Кн.1/2. - С.9-13; *Маруняк В.* Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні. - Мюнхен, 1985. - 429 с.; *Wynar L.* Ukrainian Scholarship in Exile: The DP Period, 1945-1952 // *Ethnic Forum* (Kent). - 1988. - Vol. 8, N 1. - P.40-72.

2. *Крупницький Б.* Українська історіографія ХХ ст.: III. Українська історична наука на еміграції (таборовий період 1945-1949) в світлі культурної кризи // *Крупницький Б.* Історіознавчі проблеми історії України: 36.ст. /

На правах рукопису. - Мюнхен, 1959. - С.124.

3. *Биковський Л.* Україна над океаном. - Франкфурт, 1946. - С.5-6.

4. *Антонович М.* 50-річчя Української Вільної Академії Наук // Укр. історик (Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Мюнхен). - 1995. - Т.32, № 1/4. - С.73.

5. *Маруняк В.* Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні. - С.225.

6. Бібліографія наукових праць проф. д-ра Михайла Міллера: Хронологічний показник головних праць // Наук.записки УВУ: Філософ. ф-т. - Мюнхен, 1963. - N 7. - С.90.

7. *Романюк Т.* Українські дослідники геральдики та генеалогії на еміграції: (матеріали до бібліографії) // Друга наук. геральдична конф.: Зб. тез, повідомлень та доповідей: (Львів, 19-21 листопада 1992 р.). - Львів, 1992. - С.62.

8. Див.: *Луків І.* Ярослав Пастернак: Бібліографічний покажчик // Ювіл. зб. наук. праць з нагоди 100-річчя НТШ і 25-річчя НТШ у Канаді. - Торонто, 1977. - С.190; *Винар Л.* Бібліографія праць проф. д-ра Олександра Оглоблина (1920-1975) // Зб. на пошану проф. д-ра Олександра Оглоблина / Відп. ред. В.Омельченко. - Нью-Йорк, 1977. - С.101-102.

9. *Биковський Л.* Михайло Олександрович Міллер, 1883-1968: Біобібліографічні матеріали // Укр.історик (Нью-Йорк; Мюнхен). - 1968. - N 1/4. - С.111-112.

10. Етнопсихологія (від грецьк. ethnos - плем'я) - міждисциплінарна наукова галузь, яка вивчає етнічні особливості психіки людей, національний характер, закономірність формування та функції національної самосвідомості, етнічних стереотипів тощо. Про Г.Вашенка див.: *Янів В.* Нариси до історії української етнопсихології / Матеріали упорядкував і підготував до друку д-р М. Шаповал. - Мюнхен, 1993. - С.75-76.

11. На новому шляху // Рід та Знамено (Франкфурт). - 1947. - N 1. - С.2.

12. *Битинський М.* Українські державно-національні відзнаки // Там само. - С.7-10.

13. Там само. - С. 19-23.

14. Термін «знаменництво» використовувався у наукових працях українських дослідників на еміграції та в діаспорі для позначення комплексу спеціальних історичних дисциплін (геральдика, сфрагістика, вексиллогія, фалеристика), які вивчали національно-державну символіку та атрибутику.

15. Родовідна справа // Рід та Знамено (Франкфурт) 1947. - N 2. - С.4.

16. *Оглоблин О.* Олександр Лазаревський (1834-1902) і українське родознавство // Там само. - N 4. - С.20-24.

17. *Ясенчик Б.* Вадим Модзалевський - український родознавець // Там само. - N 2. - С.22-27.

18. *Міллер М.* Матеріали до питання за тризуб // Там же. - № 1. - С.12-16; № 2. - С.5-9; № 3. - С.1-8; № 4. - С.1-11.

19. Див.: *Сенютювич-Бережний В.* З минулого нашої шляхти // Там само. - № 1. - С.10-11; № 2. - С.16-18; № 3. - С.8-10; його ж. Історична доля українського боярства // Там само. - № 3. - С.14-17.

20. *Ващенко Г.* Психологічні причини недоли українського народу // Там само. - N 2. - С.33-40.

21. *Олесевиц-Олесьюк Т.* Соборність української кро-

ви: (Основи української євгенічної політики) // Там само. - № 4. - С.30-34.

22. Євгеніка (від грецьк. eugenes - гарного роду) - теорія про спадкове здоров'я людини та шляхи його покращення. Основні принципи і засади теорії сформульовані англійським психологом та антропологом Френсісом Гальтоном (1822-1911), одним із засновників біометрії, диференційної психології і методики тестів. Встановлене ним на основі біологічного еволюціонізму правило спадковості (правило Гальтона) щодо вищої та найвищої обдарованості визначає, що відхилення індивідів одного виду коливаються відносно найвищого максимуму.

23. В.Сенютювич-Бережний - доктор філософії // Рід та Знамено (Франкфурт). - 1947. N 3. - С. 38.

24. I З'їзд Української Родовідної Установи на ізгощині // Там само. - № 4. - С.41-43.

25. На з'їзді було виголошено такі доповіді: 1) В.Сенютювича-Бережного «Про західно-європейську, українську та польську геральдику»; 2) М.Міллера «До питання про старі українські знамена»; 3) Яр.Рудницького «Українське назвознавство»; 4) В.Мацяка «Українське Боярство XIII-XIV ст. та його державотворча роля»; 5) М.Битинського «Українські державні відзнаки». Доповідь О.Оглоблина «Листи Юрія Нарбути до Вадима Модзалевського рр.1912-1918» не була виголошена через хворобу автора.

26. УРУ були виготовлені такі відбитки: 1) *Козловська В.* Місце знахідки цегли з Володимиривим знаменом. - Б.м., 1947. - 2 с.; 2) *Ясенчик Б.* Вадим Модзалевський - український родознавець. - Б.м., 1947. - 6 с.; 3) *Козловська В.* Клейна на посуді князівської доби. - Б.м., 1947. - 8 с.; 4) *Оглоблин О.* Матеріали до родословної Косачів. - Б.м., 1947. - 3 с.; 5) Статут «Української родовідної установи». - Б.м., 1947. - 7 с.; 6) *Міллер М.* Потомство князя Готшалка. - Б.м., 1947. - 3 с. Див.: Видання «Української Родовідної Установи» // Рід та Знамено (Франкфурт). - 1947. - № 4. - С.50.

27. *Міллер М.* По сторінках часопису «Рід та Знамено» // Там само. - № 3. - С.34.

28. Бібліографія видань в рр. 1945-1951 в Німеччині та Австрії // *Маруняк В.* Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні. - С.416.

29. *Оглоблин О.* Мій творчий шлях українського історика // *Оглоблин О.* Студії з історії України: Статті і джерельні матеріали / Ред.Л.Винар. - Нью-Йорк; Київ; Торонто, 1995. - С.7.

30. Укр. історик (Нью-Йорк; Мюнхен). - 1965. - N 1/2. - С.90; Укр. історик (Нью-Йорк; Мюнхен). - 1966. - N 1/2. - С.130.

Додаток

ПОКАЖЧИК ЗМІСТУ

Рід та Знамено: Часопис, присвячений знаменництву та родовідній справі * / На правах рукопису (Франкфурт). - 1947. - Зшиток 1. - 34, 7+2 с. Друковано 100 прим. [Циклостиль]

На новому шляху. - С.1-3.

Українська родовідна установа. - С.3-5.

Українська родовідна книга. - С.5-6.

БИТИНСЬКИЙ М. Українські державно-національні

* Підзаголовок «Орган внутрішнього зв'язку знаменованих родів» друкувався серед вихідних даних часопису, починаючи з другого зшитку.

відзнаки. - С.7-10.

СЕНЮТОВИЧ-БЕРЕЖНИЙ В. З минулого нашої шляхти. Ч.І. - С.10-11.

МІЛЛЕР М. Матеріали до питання за тризуб. Розділ І і ІІ. - С.12-16.

КОЗЛОВСЬКА В. Місце знахідки цегли з Володимиром знаменом. - С.17.

Р.П. Сучасні бортні знамена. - С.18.

БИТИНСЬКИЙ М. Правильник для будови українських родових знамен. - С.19-23.

ОКСАНЕНКО П. * Правопис українських прізвищ. - С.24.

Б-Й. Хибне зображення знамена. - С.24-25.

З НЕДАВНЬОГО МИНУЛОГО: Культ української родини. Недовго тишилися. Про нас не забували. Правдивий шляхтич. - С.26.

ЛЮДИ Й ПОДІЇ: Болючі втрати. Найбільший знаменознавчий книгозбір.

100-літній українець. Знамено Української Держави. Новий прапор Канади. Виклади про знаменознавство. Виклади про тризуб. - С.27-28.

МАТЕРІАЛИ: Печатки. Катедри геральдики та генеалогії. Давність уживання печаток в Україні. - С.28.

НОВІ ПУБЛІКАЦІЇ. - С.29.

КНИГОПИС. - С.29-31.

БИТИНСЬКИЙ М. Лист до редакції: «Плагіат». - С.31-32.

В справі вживання державних відзнак. - С.32.

ОПОВІСТКИ: Збирання відбиток печаток, сигнетів та книжкових знаків. - С.33.

Зміст. - С.34.

Додатки:

Статут У.Р.У., що його схвалено в 1937 р. - С.1-7.

Бланк зголошення та зобов'язання. - С.1-2.

«Рід та Знамено»: Часопис, присвячений знаменництву та родовідній справі: Орган внутрішнього зв'язку знаменованих родів / На правах рукопису (Франкфурт). - 1947. - Зшиток 2. - 2, 45, 1 с. Друковано 100 прим. [Циклостиль]

Зміст. - С.1.

Пояснення до невідписаних малюнків. - С.2.

Праця поколінь. - С.1-2.

Родовідна справа. - С.2-4.

СЛАВУТИЧ Яр. Герби. Вірш. - С.4.

МІЛЛЕР М. Матеріали до питання за тризуб. Розділ ІІІ і ІV. (3 мал.). - С.5-9.

КОЗЛОВСЬКА В. Клейна на посуді князівської доби / За матеріалами кол. Всеукраїнського історичного Музею ім.Т.Шевченка у Києві / (3 мал.). - С.9-16.

СЕНЮТОВИЧ-БЕРЕЖНИЙ В. З минулого нашої шляхти (Продовження). - С.16-18.

ОГЛОБЛИН О. Матеріали до родословної Косачів. - С.19-21.

ЯСЕНЧИК Б. Вадим Модзалевський - український родознавець (3 2 порт.). - С.22-27.

РУДНИЦЬКИЙ Яр. Про українські особові ймення. - С.27-30.

В.Лукомський про московське знаменництво. - С.30-31.

Зразки відмінювання прізвищ. Передрук з «Граматички української мови проф.В.КОВАЛЕВА» - С.31-32.

ВАЩЕНКО Г. Психологічні причини неволі українського народу. - С.33-40.

ЛЮДИ Й ПОДІЇ: Українець в прапоровій Комісії Канади. Знамено італійської республіки. Передшлюбні поради. Щедрий дар. Столітня. Американці стають більші. - С.41.

НОВІ ПУБЛІКАЦІЇ: **Ю.Косач.** Реабілітація аристократії. **Б.Лонгіна.** Світогляд і провідна верства. - С.42.

МАТЕРІАЛИ: **РУДИЧ Ю.** Участь шляхти в повстанні. До питання про походження галицької шляхти. - С.43-44.

КНИГОПИС. - С.44.

Запитник Української вільної академії наук для збирання матеріалів до українського особового й місцевого назовництва / Мовознавча група УВАН/. - С.45.

ОПОВІСТКИ: «Українська родовідна установа». Видання «Української родовідної установи». - С.1.

«Рід та Знамено»: Часопис, присвячений знаменництву та родовідній справі: Орган внутрішнього зв'язку знаменованих родів / На правах рукопису (Франкфурт). - 1947. - Зшиток 3. - 2, 52 с. Друковано 100 прим. [Циклостиль]

Зміст. - С.1.

Таблиця розподілу расових компонент головних європейських народів (до статті на стор.17). - С.2.

МІЛЛЕР М. Матеріали до питання за тризуб (продовження). - С.1-8.

СЕНЮТОВИЧ-БЕРЕЖНИЙ В. З минулого нашої шляхти (Докінчення). - С.8-10.

АНДРУСЯК М. До статті «З минулого нашої шляхти». - С.10.

КРУПНИЦЬКИЙ Б. Біографічне про рід Орликів. - С.11-12.

Р.П. Рід князів Ройс / З матеріалів, що подав проф. д-р М.Міллер/. - С.12-13.

Б.Я. До історії роду Драгоманових - С.13-14.

СЕНЮТОВИЧ-БЕРЕЖНИЙ В. Історична доля українського боярства. - С.14-17.

ОЛЕСЕВИЧ-ОЛЕСІЮК Т. Основні расові компоненти української нації (з діаграмою) - С.17-21.

СЕЛЕГЕНЬ Г. Поступ або дегенерація. - С.22-25.

РУДНИЦЬКИЙ Яр. Рідкісні імена слов'янського походження в українському назовництві /Скорочене звітлення на річній сесії усіх груп УВАН в Авгсбурзі дня 25 березня 1947 р. - С.25-27.

Дещо про Юрія Нарбути. - С.27-28.

ГОЛЛЕРБАХ Е. Книжні знаки Г.Нарбути (3 мал.). - С.28-31.

Ю.Р. Чужинці про українське знаменництво. - С.31-33.

МІЛЛЕР М. По сторінках часопису «Рід та Знамено». - С.34-36.

РУДНИЦЬКИЙ Яр. Збирання матеріалів до українського особового й місцевого назовництва. - С.36-37.

В.Сенютович-Бережний - доктор філософії. - С.38.

МАТЕРІАЛИ: Діалектологія й справа походження галицької шляхти. **Яр.Рудницький.** Альманах де-Гота. Знамено та прапор Карпатської України. Запрошення В.Липинського. Загибель українських документів.

* У тексті прізвище автора статті відсутнє. Авторство встановлено за «Змістом» першого зшитку (с.34).

Єп. Варлаам Шишацький. Михайло Гарасевич. «Запозичення» тризуба. «Тому, що ви селяни...» Знаки на «Ковельському списі». Печатка Воеводи Сешина. - С.39-41.

ЛЮДИ Й ПОДІЇ: Зміна «конституції» СРСР про шлюб. Новий закон про шлюб. Розріст населення в Індії. Метрики позашлюбних дітей. Клопоти Англії про доріст. Вік англійців. Нешлюбні діти. Смертність в Берліні. Збільшення народжень в З.Ш.А. Виказ народжень. Кількість шлюбів у ЗША. Бійка за жінок. Видатна плідність. Повільно розлучень. Пости контролю народин. Могили ізгоїв. Далекозорні... Міжнародне жіноче об'єднання. Міжнародний кодовий сигнал. Збільшення натурального приросту в Чехії. «Світовий конгрес родини й популяції». Біологічне відродження Франції. - С.41-43.

ПО СТОРІНКАХ ЧАСОПИСІВ: «Культура мас чи еліти?» Аристократія й державне будівництво. Генетика в Світах. Деякі риси англійців. Кілька дітей. Вимирання польського народу. Реєстр ганьби. Рятуйте родину. Зі з'їзду жінок. Виховання молоді. Срібний тризуб. - С.44-47.

НОВІ ПУБЛІКАЦІЇ: М.М-Р. Д-р М. Андрусак «Тризуб» - С.48-50.

КНИГОПИС: Нарбут і про Нарбута. - С.51-52.

Український прапор. Вірш О.ОЛЕСЯ. - С.52.

«Рід та Знамено»: Часопис, присвячений знаменництву та родовідній справі: Орган внутрішнього зв'язку знаменованих родів / На правах рукопису (Франкфурт). - 1947. - Зшиток 4. - 2, 50 с. Друковано 100 прим. [Циклостиль]

Зміст. - С.1.

Опис малюнків в ч.4. - С.2.

МІЛЛЕР М. Матеріали до питання за тризуб (докінчення). - С.1-11.

БИТИНСЬКИЙ М. Знамена українських гетьманів (з 16 мал.) - С.11-13.

ПАСТЕРНАК Я. Привісні печатки княжої доби на

Україні (3 мал.). С.13-20.

ОГЛОБЛИН О. Олександр Лазаревський (1834-1902) і українське родознавство. - С.20-24.

МІЛЛЕР М. Потомство князя Готшалка (3 мал.). - С.24-26.

МАЦЯК В. Ройси і Шварцбурги в українській історії. - С.26-28.

СЕНЮТОВИЧ-БЕРЕЖНИЙ В. Бартош Папроцький. - С.28-30.

ОЛЕСЕВИЧ-ОЛЕСЮК Т. Соборність української крові (Основи української евгенічної політики). - С.30-34.

СІЧИНСЬКИЙ В. Юрій Нарбут - геральдист. - С.34-36.

РУДНИЦЬКИЙ Яр. Ще про рідкісні імена слов'янського походження в українському назовництві. - С.37-38. **АНДРУСЯК М.** Рецензентові «Тризуба» /З приводу рецензії М.М-ра в часопису «Рід та Знамено», зшиток 3, стор.48-50.- С.38-40.

ПАСТЕРНАК Я. Лист до редакції: Заява. - С.40.

З думок про родовідну справу. - С.41.

І З'їзд Української родовідної установи на ізгошині*. - С.41-43.

Р-ИЙ Я. І Український назвознавчий з'їзд на еміграції. - С.44.

З НАШОГО МИНУЛОГО:

С.** Нобілітація «ребелізантив». - С.45.

МАТЕРІАЛИ: Українські державні інсигнії. - С.46.

ЛЮДИ Й ПОДІЇ: Привітання. Чи відновлення дворянства? «Архів Департаменту Геральдії». - С.46.

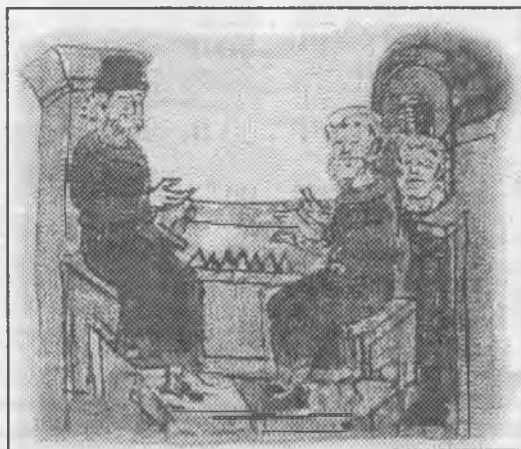
ПО СТОРІНКАХ ЧАСОПИСІВ: Проти розбиття родин. - С.46-47.

БІБЛІОГРАФІЯ: В.Арсенієв «Малоросійська шляхта» М.М. Д-р Є.Грицак «Імена учнів та учениць україн. гімназії в Ярославі» **РУДНИЦЬКИЙ Яр.** - С.47-49.

ОПОВІСТКИ: «Українська родовідна установка». Видання «Української родовідної установи». - С.50.

* У «Змісті» четвертого номера вказане інформаційне повідомлення не подається.

** У «Змісті» останнього зшитка (с.1) криптонім С пропущено. Встановлено за текстом розвідки (с.45). Імовірний автор - Вячеслав Сеньютович-Бережний.

У НБУВ відбулася презентація нової книги відомого українського вченого в галузі історії та археології, доктора історичних наук, професора, академіка НАН України Петра Толочка «Володимир Святий. Ярослав Мудрий». Працю видано за фінансової підтримки комерційного банку «Приватбанк»